

VLAD AL III-LEA DRACULA ȚEPEȘ

O LEGENDĂ VERSATILĂ
A RENĂȘTERII TIMPURII

*

UN CONDUCĂTOR VIZIONAR

O incursiune privind fapte și artefacte

Introducere

7

PARTEA I**Vlad al III-lea Voievod al Țării Românești****O legendă versatilă a Renașterii timpurii**

14

1. Un context european mai larg	15
1.1. Papalitatea și cruciadele	15
1.2. Ținutul Transilvania. Contextul geopolitic și economic	18
1.3. Întemeierea Țării Românești. Dinastia Basarabilor	24
1.4. Pericolul otoman. Politica de cruciadă a voievozilor valahi în secolele XIV-XV	30
1.4.1. Mircea cel Bătrân	30
1.4.2. Vlad al II-lea Dracul și Ordinul Dragonului	36
2. VLAD AL III-LEA	
PURTÂND MAI DEPARTE MOȘTENIREA ÎNAINȚAȘILOR SĂI	38
2.1. Educația lui Vlad. O experiență a trei lumi diferite	38
2.2. 1448 – Prima domnie	47
2.3. 1456 – „În armonie cu Cerul” – A doua domnie a lui Vlad	48
2.4. Singur în apărarea frontierei Transilvaniei	51
2.5. În fața vecinilor neliniștiți	51
2.6. O confruntare mai amplă	53
2.7. Divergențele comerciale ale Țării Românești	54
2.8. Matia Corvin, rege al Ungariei	54
3. SINGUR ÎN FAȚA AMENINȚĂRII OTOMANE	56
3.1. Noua monedă valahă sau „Ducatul cruciadei”	56
3.2. Războiul comercial împotriva sașilor	59
3.3. Singur împotriva tuturor	59
4. PAPA PIUS AL II-LEA ȘI PROCLAMAREA CRUCIADEI ANTIOTOMANE	61
4.1. Un vasal neîmplănit	61
4.2. Campania lui Vlad pe Dunăre	64
4.3. Din nou singur împotriva otomanilor. Gata pentru cruciadă	65
4.4. Cruciata noapții	66
4.5. Un război psihologic	69
4.6. Decizia lui Matia	70

5. UN REGE ÎN CĂUTAREA COROANEI SALE	72
5.1. O campanie de propagandă furibundă	73
5.2. Pamfletul anonim	74
5.3. Portretul	76
6. ELIBERAREA ȘI RE-ÎNTRONIZAREA LUI VLAD	80
7. ZVONURI, REGRETE, ȘI O „LEGENDĂ ÎNTUNECATĂ”	81
8. POSTFACTUM	82
8.1. Strânse alianțe matrimoniale cu un rege	82
8.2. Un nume folosit în scopuri propagandistice	82
8.3. O trecere în revistă a acțiunilor de cruzime ale lui Vlad	83
PARTEA a II-a	
După 400 de ani ...	88
1. FIGURĂ ISTORICĂ CU DREPTURI DEPLINE ÎN SECOLUL AL XIX-LEA	89
1.1. Imperiul Otoman: „bolnavul Europei”	90
1.2. 1859 – Principatele Unite ale Moldovei și Munteniei	91
1.3. 1877 – Declarația de independență	92
1.4. Noua Românie independentă și coroana de oțel a regilor României	94
2. DE LA PANTEONUL ISTORIC AL EROILOR LA TĂRĂMUL FICȚIUNII	95
2.1. Romanul lui Bram Stoker	98
3. MOȘTENIREA TRANSMISĂ DE VLAD AL III-LEA DRACULA ȚEPEȘ	104
4. UN CONDUCĂTOR VIZIONAR	106
4.1. Un mesaj transmis printr-o monedă: Cometa Halley (1456) ghidând vulturul valah	106
4.2. Nașterea României: 21 mai 1877, ora 10:00, București	112
4.3. Cometa Halley și evenimente din istoria României	114
4.4. Biserica pe care Vlad a construit-o la Târgșor – un loc de poveste, înțesat de istorisiri	118
Note	122
Bibliografie	138

1.1. Papalitatea și cruciadele

Din momentul în care Imperiul Roman s-a împărțit în Apus și Răsărit (285 d.Hr.), Roma latină și-a atribuit superioritatea față de Constantinopolul grecesc, iar neînțelegerile au evoluat dincolo de granițele și controlul bisericii. În regiunile slave, rivalitatea s-a dezvoltat între misionarii latini (romano-catolici) din Apus și cei bizantini (ortodocși) din Răsărit. Discordiile religioase (diferențele de doctrină, practica clericală) s-au înrăutățit datorită conflictelor politice, în special în ceea ce privea puterea Romei. Disputele asupra autorității au devenit și mai intense în secolul al XI-lea, când Roma și-a proclamat primatul asupra tuturor bisericilor. Roma credea că papa – liderul religios al bisericii apusene – trebuia să aibă autoritate asupra patriarhului – autoritatea religioasă a bisericii răsăritene. Tensiunile au evoluat până la schismă în 1054, când patriarhul neînduplecat al Constantinopolului și cei trei legați papali s-au excomunicat reciproc. Cu toate acestea, încă nu sosisese momentul rupturii finale dintre cele două Biserici. Mai degrabă, ruptura dintre cele două s-a produs după 1096, când cruciadele au sporit tensiunea și neînțelegerea dintre latini și greci.³³

Cauzele cruciadelor

La originea ideii de cruciadă se află mai mulți factori, primul însă este tradiția pelerinajului la Ierusalim, centrul lumii spirituale a creștinilor. Un drum ale cărui dificultăți și pericole transformau călătoria spre Locurile Sfinte în penitența ce putea aduce omului medieval iertarea păcatelor.

Pe de altă parte, cuceririle islamice însuflețite de spiritul *jihadului*, războiul sfânt musulman, au creat un răspuns în lumea creștină, contribuind la ideea legitimității războiului împotriva necredincioșilor. Ideea de cruciadă a apărut din aceste contexte, dar succesul prediciei Papei Urban al II-lea (1088–1099) la Clermont, care a dus la declanșarea primei cruciade în 1095, trebuie privit mai degrabă prin prisma schimbării, care se manifesta foarte puternic în timpul Primei Cruciate, dar se dezvoltase cu mult timp înainte, ca urmare a propagandei de largă răspândire dedicată reformării papalității.³⁴

Religiozitatea profundă, chiar dacă uneori impregnată de superstiții, a majorității populației occidentale, trebuie luată în considerare atunci

când vorbim de cauzele cruciadelor. Pentru creștinii occidentali, Orientul avea aparența unei lumi a miracolului și a luxului. Occidentul trecuse printr-o „Epocă Întunecată”, Roma fusese devastată de barbari, iar cunoașterea deținută de civilizația clasică se pierduse aproape complet. În schimb, în Est, Imperiul Roman înflorise, fiind cunoscut sub numele de Imperiul Bizantin, extinzându-și puterea și influența din estul Mediteranei până în Italia. Nivelul vizibil superior al culturii materiale și spirituale a Orientului Bizantin (sau Islamic) în comparație cu Occidentul a constituit un apel la cucerirea și preluarea acestor teritorii. În Occident, mișcarea economică ce a stat la baza dezvoltării sale ulterioare deja începuse, dar consecința sa imediată a fost creșterea populației la toate nivelurile societății, în timp ce resursele rămăseseră insuficiente pentru a satisface toate cerințele. Așadar, îndrumarea excesului de populație spre Orient, pe motive expansioniste, putea fi o soluție.

Structura ierarhică a societății occidentale nu numai că a consimțit, dar a făcut chiar obligatorie o astfel de cruciadă. Din marea categorie a cavalerilor, profesioniști ai armelor, mulți fuseseră îndepărtați de la moștenirea averii părintești, ce aparținea de drept primului născut. Aceștia se vedeau obligați să-și câștige existența prin forța sabiei. Pentru ei, războiul era modul vieții curente, dar eforturile Bisericii de a stabili un climat de pace în Occident au restricționat posibilitățile acestora de manifestare. Biserica Romei a căutat să direcționeze potențialul militar al acestor războinici către scopuri care să-i servească interesele, proclamând pacea și armistițiul lui Dumnezeu – când lupta era interzisă – creștinând astfel idealul cavalerismului. Biserica era împuternicită să facă asta și, ca urmare a reformei sale interne, papalitatea s-a consolidat, ajungând să dețină autoritatea morală supremă în Occident, prin preluarea multor atribuții și însemne ale puterii seculare. Un cler disciplinat și ascultător al Papei de la Roma a contribuit la ridicarea nivelului religios al populației, transformând creștinătatea într-o realitate vie și sigură. Acest cler purta mesajul apelului la luptă împotriva necredincioșilor de-a lungul Europei de Vest, declanșând o mișcare de aderență neașteptată chiar și pentru inițiatorii acestui proiect.

Dacă ne referim la evenimentele speciale, atunci ar trebui să luăm în considerare interesele Imperiului Bizantin de a beneficia de ajutorul cavalerilor occidentali în lupta împotriva păgânilor (turcii selgiucizi care au pătruns în Asia Mică în 1067 și arabii care au condus Locurile Sfinte). Exista chiar o tradiție a împăratului bizantin de a recruta

mercenari normanzi, însă aceștia s-au dovedit instabili: gata în orice moment să se revolte și mai degrabă dornici să realizeze în beneficiul lor (și în detrimentul nu numai al arabilor, ci și al bizantinilor) un imperiu mediteranean. Spre sfârșitul secolului al XI-lea, împăratul Constantinopolului a decis să ceară ajutorul Papei pentru a-și pleda cauza în întreaga creștinătate, ceea ce îi permitea să beneficieze astfel de forța militară a cavalerilor occidentali.

Puterea crescândă a Veneției și a altor republici italiene și interesul lor de a sprijini, din motive comerciale, expansiunea creștină în spațiul condus de arabi, este un alt factor de luat în considerare atunci când încercăm să explicăm succesul ideii de cruciadă.

Astfel, Papa Urban al II-lea, mișcat de apelul la ajutor al împăratului Alexios I Komnenos (i. 1081–1118) al Constantinopolului, a înțeles necesitatea protejării Europei, în cel mai practic mod, prin purtarea războiului pe tărâmul inamicului. Și, cu viziunea largă a unui om de stat, probabil că el a prevăzut câștigul în autoritate pe care îl dobânda papalitatea prin conducerea într-o mișcare universală, care urma să trezească entuziasmul religios și care se desfășura sub îndrumarea Bisericii Romei.³⁵ Cruciații au reușit să elibereze teritorii vaste din Orientul Apropiat (Edessa, Antiohia, Tripoli), inclusiv Ierusalimul, care a fost cucerit în 1099.

Aceste cuceriri aveau să stabilească bazele principatelor latine în Țara Sfântă (regatul Ierusalimului, principatul Antiohiei, comitatul de Tripoli, comitatul de Edessa), unde s-au aplicat modele de feudalism occidental necunoscute anterior Orientului. Confruntată cu lipsa de coordonare între feudaliștii stabiliți în Orient, protecția teritoriului era asigurată în principal de ordinele militare religioase (Cavalerii Ospitalieri, Templieri și Teutoni). Dar dominația latină avea să fie curând contestată de musulmani, care au obținut în secolele următoare succese ce au dus la organizarea de noi cruciade.

O mențiune specială merită Cea de-a patra Cruciadă (1202–1204), care a fost deturnată de venețieni de la obiectivele sale inițiale, încheindu-se prin cucerirea Constantinopolului: pe tronul său au domnit, până în 1261, împărați latini (occidentali și catolici).

Pierderea posesiunilor occidentale în Siria a continuat în secolul al XIII-lea, iar în 1291, ultimul punct al rezistenței latine, Acra, a fost cucerit. Cu toate acestea, cruciada a rămas o permanență a istoriei occidentale, extinzându-și domeniul de aplicare la lupta cu orice fel de necredincioși, nu doar cu cei care au condus Locurile Sfinte. Astfel,

luptele cu arabii din Spania, cu păgânii din Marea Baltică, mai târziu cu turcii otomani din Europa Centrală și de Est erau trecute sub semnul cruciadei.

Cruciada s-a transformat într-un instrument la dispoziția papalității, care a folosit-o atât în lupta împotriva ereticilor, cât și a oponentilor săi politici. Cruciadele, și în special cea de a patra, încheiată prin cucerirea Constantinopolului de către latini în 1204, au contribuit la scindarea decisivă dintre Răsărit și Apus; grecii au păstrat permanent resentimente împotriva latinilor, refuzând unirea religioasă cu Roma (Conciliile de la Lyon – 1274 – și Ferrara-Florența – 1439) chiar și atunci când turcii erau la zidurile Constantinopolului.

1.2. Ținutul Transilvania Contextul geopolitic și economic

Transilvania este situată în centrul vechiului regat dac, care a fost cucerit de romani în 106 î.Hr. și numit Dacia. Locuitorii – reprezentați de daci, celți și germani – cunoscuți ulterior ca dacoromani, au adoptat în scurt timp limba latină, iar mai apoi au asimilat unele popoare migratoare, predominant slave, devenind o populație statornică, vorbitoare a limbii române.

La sfârșitul anului 896 d.Hr., ungurii au ajuns în Panonia și s-au stabilit – fie pașnic, fie prin forța armelor – de-a lungul râurilor ce izvorau din podișul central al Transilvaniei și care se vărsau în râul Tisa. De-a lungul acestor râuri, spre vest și spre sud, erau transportate bogățiile Transilvaniei: sare, lemn, aur și argint. Pentru ungurii crescători de animale din câmpia mănoasă ce forma țara lor, această regiune părea un ținut dincolo de păduri (în latină „*trans silvas*”), de unde și numele Transilvania. Numele Dacia avea să dispară din memorie până în perioada Renașterii, când acesta reapare pe hartă datorită scrierilor umaniștilor.

După trei secole de prezență autoritară, ungurii preluaseră cea mai mare parte a regiunii, însă forța de muncă insuficientă i-a constrâns pe regii dinastiei Arpad (896–1301) să apeleze la populații străine pentru a asigura exploatarea bogăției subsolului și protecția frontierelor. Astfel, la frontiera estică (Carpații Orientali) s-au stabilit secuii, o populație de aceeași origine fino-ugrică precum ungurii, care au fost de fapt „maghiarizați” după convertirea lor la catolicism. Deopotrivă pentru

exploatarea minelor de aur și argint, cât și pentru apărarea frontierei sudice (Carpații Meridionali), coloniști din zona Rinului, Mosellei și Luxemburgului au fost naturalizați, întemeind astfel primele orașe-cetăți din regiune. În conformitate cu legea saxonă din Magdeburg, care a devenit modelul tuturor așezărilor germane din Europa de Est, acești „oaspeți flamanzi” au primit numele de sași – *Sachsen* în limba lor.³⁶

Provincia era condusă de un duce sau *voievod* (termen slav folosit de români) și încorpora diferite entități desemnate drept centre juridice și administrative ale fiecărei națiuni: *comitate maghiare* pe „teritoriul regal”, la vest și în centru; cele „șapte” cetăți [*Stühle*] săsești la sud și nord, plus încă două districte săsești: Brașov și Bistrița, și opt secuiești [*szek*] la est. [*Stühle* și *szek* înseamnă literalmente „scaun”, dar aici ne referim la cetăți]

Alături de aceste entități, existau în Transilvania *voievodatele* și *enezatele* românești (principate), dintre care cele mai importante erau Făgăraș și Hațeg la sud, iar Maramureșul la nord, păstrat până în secolul al XIII-lea, când regii noii dinastii Anjou-Napoli (1308–1387) au suprimat privilegiile nobilimii tradiționale românești care nu deținea diplomă regală. Nobilii români au fost retrogradați la rangul de plebei sau țărani liberi, iar principatele lor anterioare au fost dispersate în *comitatele maghiare* sau în *cetățile săsești*. În timp ce o parte din nobilimea română era privată de statutul său, o alta, pentru a-și păstra privilegiile, s-a convertit la catolicism sau a emigrat dincolo de Carpați, în Țara Românească și Moldova.³⁷

De o atenție aparte beneficiau „cele șapte” cetăți săsești (numele german pentru Transilvania era *Siebenbürgen*, chiar și după ce numărul lor a crescut la cel puțin 10) și cele două districte săsești. Cele mai importante dintre acestea în sudul Transilvaniei erau Kronstadt [Brașov], Hermannstadt [Sibiu], Broos [Orăștie], Mühlbach [Sebeș] și Schassburg [Sighișoara]. Toate, dar mai ales Kronstadt și Hermannstadt – care erau situate în apropierea graniței cu Valahia, au beneficiat de poziția lor strategică, situate fiind pe rutele comerciale care veneau dinspre est și sud. În secolul al XIV-lea, acestora li s-a acordat privilegiul de drept comercial (*Stapelrecht* în germană) care stipula că toți negustorii care își exercitau comerțul în sudul Transilvaniei erau solicitați să se oprească timp de cel puțin o lună într-unul dintre aceste orașe și să-și vândă mărfurile cu prioritate cetățenilor sași.³⁸ Mai mult, în 1358, negustorii din Kronstadt au primit privilegiul de a circula liber cu mărfurile lor prin Țara Românească pe

rutele care mergeau spre Dunărea de Jos și Marea Neagră. Aceasta era o consecință directă a relației de vasalitate dintre coroana maghiară și prinții valahi (situație care datează din jurul perioadei formării Țării Românești și în urma întronării, în 1308, a lui Carol Robert de Anjou-Napoli ca rege al Ungariei).³⁹

Ungaria deținea totodată și controlul asupra emiterii monedelor. Prinții valahi puteau bate monedă, dar aceasta trebuia să fie aliniată cu cea maghiară. Din 1365 până în 1452, acest fapt a avut consecințe grave pentru economia valahă, dependentă de devalorizarea monedelor maghiare, înțelesă ca o diminuare a fracțiunii de metal prețios (argint) din monedă, în timp ce valoarea nominală rămânea aceeași. Prin urmare, schimbul de monede vechi cu cele noi era în detrimentul valahilor; aceștia aveau de pierdut cu atât mai mult atunci când tranzacționau în Balcani și Imperiul Otoman, deoarece moneda devalorizată nu era acceptată la valoarea sa nominală, ci mai degrabă era evaluată în funcție de greutatea metalului prețios. Ori de câte ori prinții valahi pretindeau un curs de schimb corect pentru moneda lor față de cea maghiară devalorizată, coroana amenința cu sancțiuni precum confiscarea celor două fiefuri transilvănene: Amlaș și Făgăraș (situate între Brașov și Sibiu pe care Ludovic de Anjou, regele Ungariei, le acordase în 1365 vasalului său Vladislav I), sau cu numirea unui alt principe din lungul șir de pretendenți la tronul Țării Românești, care așteptau momentul adăpostiți în spatele zidurilor cetăților săsești.

Această devalorizare impusă a monedelor valahe avea consecințe dramatice asupra tranzacțiilor operate în străinătate, în timp ce orașele săsești transilvănene cunoșteau o prosperitate de neegalat, sporind speculațiile valutare.⁴⁰

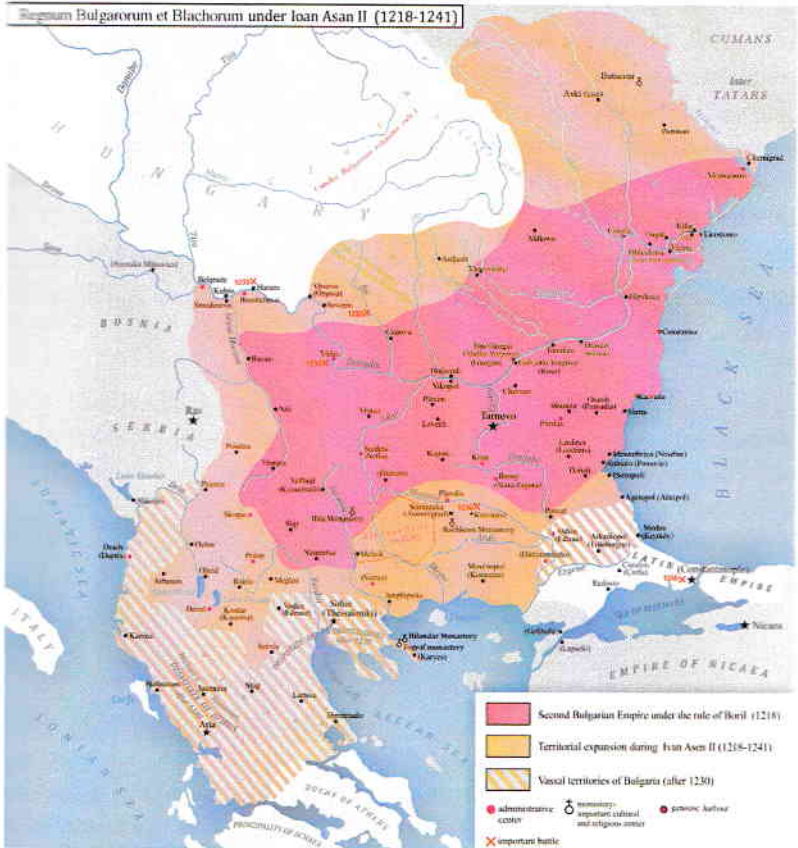
Problema era și mai mult agravată de refugiații politici – pretendenți la tronul Valahiei, care găseau protecție în Transilvania. Toate eforturile prinților valahi de a obține expulzarea acestora eșuau în fața spiritului de libertate și ospitalitate al sașilor. Cu excepția cazurilor, însă, când aceste cereri erau însoțite de amenințări sau o mită adecvată.

1.3. Întemeierea Țării Românești Dinastia Basarabilor

Se cunosc foarte puține lucruri despre începuturile dinastiei valahe. Cel mai vechi document descoperit, datând din secolul al XVI-lea, relatează că întemeietorul Țării Românești, Negru Vodă s-a refugiat dincolo de Carpații Meridionali între 1290–1291, obligat fiind să părăsească principatul său, Făgăraș, situat în sudul Transilvaniei. Majoritatea populației din acest teritoriu a fost întotdeauna română, iar principele (în limba română, voievod), el însuși fiind român, a fost nevoit să se refugieze dincolo de Carpați, în teritoriul cunoscut ca Valahia (Țara Românească). Ceea ce se știe din documente este că ducatul acesta a fost dat în 1291 de către regele Andrei al III-lea lui Ugrinus, un nobil maghiar⁴¹ — o decizie care a pus capăt ultimei formațiuni politice românești din Transilvania. De atunci, provincia a fost guvernată în mod caracteristic de reprezentanții a trei „națiuni”, și anume ungurii, sașii și secuii.⁴²

Pe de altă parte, în sudul Carpaților, diferitele principate au cunoscut un proces de unificare care a dus la formarea Țării Românești, sau [*Ungro*]valahia.⁴³ Probabil unirea a început sub Negru Vodă și a fost finalizată de succesorii săi, dintre care Basarab rămâne cea mai importantă figură. În timpul unei lungi domnii de aproape treizeci de ani, el a fost conducător al regiunii centrale a Munteniei, extindându-și autoritatea asupra părților estice ale Țării Românești până la Dunărea de Jos, iar în zona de vest, în Oltenia, prin încheierea unui acord de asociere cu prinții locali (voievozi și cneji). În această formă, a unei țări de dimensiuni medii (aproximativ 77.000 de kilometri pătrați), dar având o poziție geopolitică excelentă, Țara Românească s-a impus ca o importantă putere regională. Avea control asupra Dunării și a deltei fluviale, fiind situată la intersecția drumurilor comerciale care legau Asia de Europa Centrală prin Marea Neagră, pe de o parte, și Balcanii de Ungaria și Polonia, pe de altă parte. Această ascensiune inițială a fost posibilă în contextul războaielor civile și al anarhiei din regatul Ungariei, în timpul dinastiei Arpad (1301–1308). În 1308, după alegerea regelui Carol Robert de Anjou-Napoli, Țara Românească a cunoscut dependența de redutabilul său vecin.

În 1330, Basarab a ocupat cetatea dunăreană Severin din Oltenia. Imediat după aceea, regele i-a poruncit să-i predea cetatea. Numai că prințul valah a refuzat, iar Carol Robert a decis să-i dea o lecție

Harta Imperiului Bulgaro-Valah sub Ioan Asan al II-lea (1218-1241)
 (https://en.wikipedia.org/wiki/File:Bulgaria-Ivan_Asen_3.png)

vasalului său, lansând o campanie militară în Valahia. La momentul atacului, Basarab a avut un plan ingenios: a negociat un tratat de pace în care a abandonat cetatea cucerită și a fost de acord să plătească regelui 21.000 de florini de aur drept compensație pentru fapta sa. Această promisiune l-a convins pe regele Ungariei să oprească ostilitățile și să-l lase pe tron pe neliniștitul său vasal — dar nu înainte de a da foc reședinței lui Basarab din Curtea de Argeș. La întoarcerea armatei maghiare, trupele lui Basarab au lansat un atac surpriză (9–12 noiembrie 1330), într-o trecătoare din Carpați, încercuind armata regelui și provocându-i pierderi majore: nobilii, cavalerii și episcopii maghiari au căzut sub săgețile și pietrele lansate de valahii aflați în părțile înalte ale trecătorii și chiar și marele sigiliu regal de aur a fost pierdut. Regele s-a putut însă salva schimbând armura cu unul dintre vasalii săi, iar rămășițele armatei sale au găsit cu mare dificultate o cale de refugiu în Transilvania.

Acest moment istoric cunoscut sub numele de *Bătălia de la Posada* a reprezentat *de facto* întemeierea Țării Românești și începutul dinastiei Basarabilor.

Stema Casei Basarab în auriu-verde-auriu, reprezentată pe nasturii - din argint aurit și email verde – ce împodobesc tunică princiară purpurie găsită în mormântul 10 din Biserica Voievodală Curtea de Argeș. (<https://www.ibiol.ro/proiecte/PNII/GENESIS/2014/Kelemen-Ionita-Simon-Prezentare-M10-AR-2014-Presa-UBB.ppt>)

Obiecte culturale mobile înscrise în Patrimoniul Cultural Național
Muzeul Municipal Curtea de Argeș